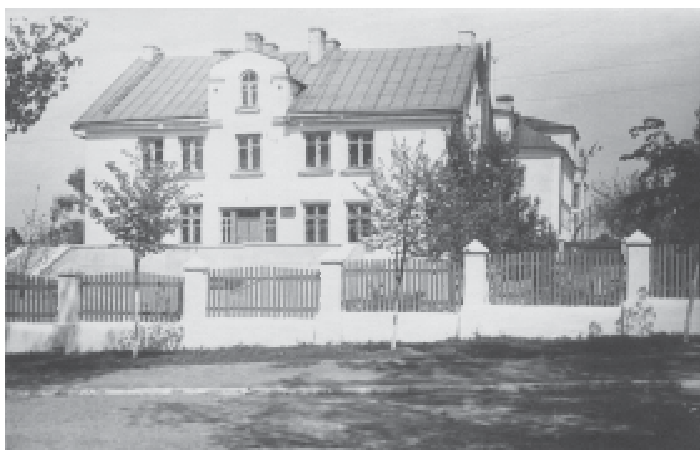

Н. М. Кот,
старший науковий співробітник науково-дослідної лабораторії
соціологічних досліджень та розвитку освіти ВІППО

Сторінки історії Волинського інституту післядипломної педагогічної освіти (1944 р. – початок 60-х рр.)

Розкриваються особливості повоєнного становлення інституту: формування структури, основні напрями та форми діяльності, кадрове забезпечення, роль директора інституту І. Я. Хорунжого (1944–1962 рр.) у цьому процесі.

Ключові слова: районні педагогічні кабінети, куцкові методичні об'єднання, методичні секції, курси підвищення кваліфікації, консультації, педагогічні читання.

Kot N. M. The History of Volyn In-Service Teacher Training Institute (1944 – the early 1960s).

The features of the post-war formation of the institute are revealed: formation of structure, the main directions and forms of activity, staffing,

the role of the director of Institute I. Ya. Horunzhyi (1944–1962) in this process.

Key words: regional pedagogical rooms, sectional methodical associations, methodological sections, advanced training courses, consultations, pedagogical readings.

Постановка проблеми. Важливе значення у становленні та розвитку системи освіти в регіоні у повоєнні роки відіграла діяльність Волинського обласного інституту удосконалення кваліфікації вчителів. Саме інститут забезпечував професійне зростання педагогічних кадрів, залучаючи освітян до курсового підвищення кваліфікації, участі в обласних, міжрайонних і районних семінарах, надаючи індивідуальні та групові консультації, мотивуючи їх до самоосвіти. Наданням практичної допомоги у створенні в районних центрах області педагогічних кабінетів, їх діяльності з організації та проведення методичних заходів інститут суттєво впливав на ефективний розвиток освітнього простору Волині.

Огляд літератури. В останнє десятиріччя спостерігається активізація інтересу дослідників історії освіти і науки до становлення та розвитку післядипломної педагогічної освіти в Україні та її окремих регіонах. Опубліковано наукові розвідки, статті та колективні монографії з історії Центрального інституту післядипломної педагогічної освіти АПН України, Київського, Полтавського, Рівненського, Чернівецького, Житомирського інститутів тощо [48; 21; 20; 6; 32; 50]. Поштовхом до вивчення історії Волинського інституту

післядипломної педагогічної освіти стало святкування його 60-річчя. До цієї дати методист відділу гуманітарних дисциплін В. А. Лук'ячук підготував нарис з історії вузу на матеріалах Державного архіву Волинської області, який відкрив інформаційне видання «Волинському обласному навчально-методичному інституту – 60 років!» [27]. Наступним значним кроком у вивченні історії ВІППО стали роботи М. О. Сташенка та В. В. Вітюк, в яких охоплено період розвитку інституту від утворення до 10-х років XXI ст., розкрито основний зміст його діяльності та зміни у структурі, роль і місце в системі освіти регіону [39; 40].

Виклад основного матеріалу. Після звільнення області від німецьких загарбників почалося поступове відновлення діяльності довоєнних установ освіти, зокрема Волинського обласного інституту удосконалення кваліфікації вчителів. Розпочала організацію роботи закладу Ніна Захарівна Аджарова, яка тимчасово виконувала обов'язки директора інституту. Працювати доводилося у надзвичайно складних умовах – відсутності необхідного приміщення, недостатнього кадрового та матеріально-технічного забезпечення, засобів зв'язку тощо.

Умови роботи в перші повоєнні роки були досить складними. У 1946/1947 навчальному році з метою повнішого охоплення консультаціями вчителів усі працівники інституту трудилися у вихідні дні, про що було повідомлено всі райпедкабінети та вчителів області. І, як зазначається у звіті, «в цей час більше звичайного вчителі і керівники шкіл та РВНО звертались до Інституту за консультацією по окремих питаннях» [12, арк. 38].

З року в рік збільшувалась кількість учителів, які підвищували свою кваліфікацію на курсах. Так, «протягом 1949 року навчалися всього 683 педагоги, з них вчителів I–IV класів – 475 чол., V–VII класів – 208 чол.» [47, арк. 8]. У 1950 році з державного бюджету на підвищення кваліфікації вчителів асигновано 4 мільйони 969 тисяч карбованців [48]. Улітку 1951-го курсами було охоплено 857 освітян [1].

У перші роки роботи І. Я. Хорунжий намагався вирішити питання розміщення інституту, адже протягом зими 1944/1945 навчального року «всі кабінети працювали в одній невеликій кімнаті» [11, арк. 2]. Навесні 1945 р. інститут отримав приміщення, але «у серпні 1945 його було відібрано», і у звіті інституту за 1946/1947 навчальний рік констатується, що «за цей час інститут змушений був чотири рази міняти приміщення. Зараз інститут не забезпечений приміщенням і розміщується в 3-х невеликих кімнатах Луцького учительського інституту», директор якого «тов. Білий щоденно „виселяє” інститут...» [12, арк. 6]. Далі констатується, що «через відсутність відповідного приміщення для роботи семінарів працювати доводилось в загальній робочій кімнаті інституту, де працюють всі співробітники», «учасникам семінарів ночувати доводилось в одній із шкіл міста, просто на партах чи на підлозі, звичайно без постелі і в холоді» [12, арк. 37]. З цим пов'язується «недоїзд» учителів на семінари до інституту.

Влітку 1951 року виш отримав приміщення по вул. Шевченка (див. знімок на с. 16) [36]. Однак у ньому «крім робочих кімнат для методистів був лише один невеликий зал на 30–40 чоловік, в якому й проводились робочі оперативки та окремі семінарські заняття» [33].

Брак навчальної бази зумовлював необхідність організації та проведення курсів у літній період. Вони, як правило, проводились у різних навчальних закладах. Так, улітку 1951 року «при Луцькому, Володимир-

І. Я. Хорунжий (третій зліва в першому ряду) з працівниками та слухачами Волинського обласного інституту удосконалення кваліфікації вчителів

Волинському, Камінь-Каширському педучилищах працювали півторарічні курси по підготовці кращих вчителів I–IV класів для роботи в V–VI класах. У Ковельській середній школі № 3 – курси перепідготовки завідуючих початковими школами, а в Луцьку – викладачів німецької та російської мов» [1].

Важливим напрямом роботи інституту було формування методичного простору міст і районів області, у центрі якого знаходилися районні педагогічні кабінети. «В 1946/47 н. р. в Волинській області працювали 28 райпедкабінетів. В 4-х районах: Берестечківському, Камінь-Каширському, Олицькому, Шацькому та в м. Луцьку райпедкабінетів не було» [12, арк. 27]. Завданням інституту було підготувати завідувачів педагогічних кабінетів до організації методичної роботи в районах. З цією метою практикувалось проведення обласних семінарів заврайпедкабінетів, які в перші повоєнні роки проводились майже щомісяця.

У січні 1947 року на семінарі розглядалися, наприклад, такі питання: «1. Про підсумки роботи райпедкабінетів за I півріччя і завдання на II півріччя 1946/47 н. р. (доповідь Жебель та співдоповіді зав. райпедкабінетами в порядку обміну досвідом: а) Володимир-Волинського р-ну т. Цапюка; б) Голобського р-ну т. Макельської; в) Іваничівського р-ну т. Гончарової; г) Сенкевичівського р-ну т. Таранчука; д) Цуманського району т. Свідерської). (Жебель Катерина Григорівна – завідувач кабінету педагогіки. – Н. К.). 2. Організація постійно діючої педагогічної виставки при райпедкабінетах і школах (Мельніков). (Мельніков Олександр Никифорович – заступник директора інституту. – Н. К.). 3. Методи вивчення та розповсюдження кращого досвіду роботи вчителів (Хорунжий). 4. Уроки як основна форма навчально-виховної роботи в школах (Жебель). 5. Екскурсія-практикум всіх учасників семінару

по ознайомленню та вивченню педагогічної виставки в СШ № 1, № 3, № 8, НСШ № 5 і НСШ № 4 м. Луцька. 6. Інформація про доручення найбільш досвідченим педагогам тем, надісланих Інститутом педагогіки для написання власного досвіду (Жебель)» [12, арк. 31].

Значні труднощі були у вирішенні кадрового забезпечення райпедкабінетів. Так, протягом 1950 року чотири рази змінювалися завідувачі кабінету в Іваницькому районі [31].

У районах методична робота з учителями велась через т. зв. методичні куці та методичні секції. Наприклад, у Турійському районі в 1946/1947 н. р. працювало шість методкущів, Луцькому – вісім, Маневецькому – шість тощо. Теми, які опрацьовували педагоги і розглядали на засіданнях методкущів, були досить різноманітними, наприклад: «Урок як основна форма навчально-виховної роботи; методи проведення екскурсій та опрацювання зібраного матеріалу; ідейний рівень викладання літератури в школі; навчання грамотного письма за К. Д. Ушинським; роль класного керівника у вихованні дітей; ідейно-політичне виховання на уроках історії; виховання радянського патріотизму на уроках мови і літератури» і т. ін. [12, арк. 41].

Методичні секції вчителів-предметників організовувались безпосередньо у школах. Для відповідальних за цю роботу проводились обласні та районні семінари. На обласному семінарі керівників методкущів, проведеному в листопаді 1946 року, розглядалися такі питання: «1. Зміст та форми роботи кущових методоб'єднань – Хорунжий. 2. Організація підготовки вчителів до чергових зборів методкущів та допомога молодим вчителям – Жебель. 3. Ушинський – великий педагог нашої батьківщини – Мельніков. 4. Про педагогічну спадщину Макаренка (учительський інститут – зав. кабінету педагогіки)» [12, арк. 29].

Ще однією формою роботи райпедкабінетів з підвищення «ідейно-політичного та фахового рівня вчителів були «учительські дні». Вони «проводились не більше як один раз в місяць або в два місяці один раз. ... В „дні вчителя“ як правило були присутні всі вчителі району, працівники РВНО, представники від райкомів та райвиконкомів» [12, арк. 47]. На них читались лекції та доповіді на різноманітну тематику. Проводились вони в районному центрі. Як свідчить місцева преса, після теоретичних занять відбувались концерти професійних та самодіяльних художніх колективів [7; 23; 26; 34].

У кінці сорокових – на початку п'ятдесятих років діяльність вузу систематично висвітлювалась на сторінках газети «Радянська Волинь». Це були статті працівників інституту, зокрема, С. Танюка, завідувача кабінету мови і літератури, В. Кифоренко, методиста кабінету дошкільного виховання, В. Дубовика, завідувача кабінету фізичної підготовки, С. Гольцблята, завідувача кабінету іноземних мов, Н. Козацької,

заступника директора інституту, В. Тимошкової, завідувача кабінету дошкільного виховання. В них розкривалися форми і методи роботи з педагогами, передовий досвід роботи вчителів [41; 22; 19; 4; 24; 42]. На основних проблемах діяльності інституту наголошував у своїх матеріалах І. Я. Хорунжий [43; 45; 46]. У статті «Заочне навчання педагогів» ним розкрито зміст очно-заочної системи підвищення кваліфікації, здійснення якої інститут розпочав у 1948 році. Навчання за цією системою складалося з двох етапів: перший – самостійна докурсова підготовка і другий – заняття на місячних курсах влітку. У 1951/1952 навчальному році «успішно закінчили річні очно-заочні курси 94 вчителів», у наступному навчалось 130 чоловік [44].

В інформаціях з обласних та районних освітянських заходів, які друкувались у газеті, також часто йшлося про роботу інституту: про семінар інспекторів районних і міських відділів народної освіти, учасники якого працювали у секціях інспекторів шкіл, інспекторів освіти дорослих, завідувачів районних педагогічних кабінетів; про дводенний семінар завідувачів навчальними частинами середніх шкіл області, які поряд з теоретичними заняттями відвідували практичні та уроки у школах № 1, 5, 8 м. Луцька. Тематика доповідей, які заслуговували й обговорювали учасники семінарів, як-от: «Викладання української і російської мов в світлі вчення товариша Сталіна про мову», «Грамматичний розбір на уроках мов в світлі вчення Й. В. Сталіна про мовознавство» – свідчить про значний ідеологічний вплив на вчителя [18; 37]. Цим хибували і навчальні плани курсів підвищення кваліфікації, семінарів різних категорій педагогічних працівників, особливо теоретичні заняття під час проведення днів вчителя.

Іноді матеріали «Радянської Волині» були досить критичними. Так, в огляді роботи обласної наради працівників народної освіти у серпні 1949 року цитується виступ завідувача Оваднівського відділу народної освіти Каретнікова, який піддав критиці роботу інституту «за недостатнє вивчення досвіду роботи кращих педагогів і не поширення його» [30]. У звіті про обласну нараду завідувачів відділами народної освіти, шкільними відділами райкомів ЛКСМУ та старших піонервожатих шкіл Волині (листопад 1951 р.) йдеться про те, що її учасники заслухали та обговорили доповідь директора інституту І. Я. Хорунжого про перебудову викладання історії, Конституції, географії, мов і літератур у світлі редакційних статей «Правди». І знову ж завідділами народної освіти «Танькут (Головно), Кравчук (м. Луцьк), і Лисак (Затурці) ... критикували обласний інститут удосконалення кваліфікації вчителів, який не організував і не подав школам своєчасної методичної допомоги в справі перебудови викладання мов і інших важливих дисциплін», а завідувач обласного відділу народної освіти Ю. Ярощук – за те, що «працівники майже нічого

3 ювілеєм!

не роблять в справі подання методичної допомоги піонервожатим» [29]. У статті Ю. Ярощука (березень 1953 р.) вказувалося, що «семінари, які проводить інститут удосконалення кваліфікації вчителів, проходять часто на низькому рівні. Так, наприклад, кабінет мов і літератури до деякої міри перекутив ідею політехнізації, давши вказівку „політехнізувати” уроки літератури і мови» [51]. А в редакційній статті «Серпневі наради вчителів» (серпень 1953 р.) констатується, що «Обласний інститут удосконалення кваліфікації вчителів і районні педагогічні кабінети ще не стали справжніми центрами методичної роботи: досвід кращих педагогів майже не узагальнюється, типові недоліки в організації навчально-виховної роботи аналізуються недостатньо» [38].

У середині 50-х років відбувалося подальше становлення основних напрямів роботи інституту. Зростав професійний рівень його працівників. Урізноманітнювались форми роботи, наповнювались новим змістом заняття зі слухачами курсів, семінарів.

В аналізі підсумків 1959/1960 навчального року відзначено як його особливість консультування педагогів, курсові і семінарські заняття, підготовку вчителя до роботи за новими програмами; «у тематику роботи включена значна кількість питань з кращого досвіду роботи вчителів, а також збільшено кількість годин на практичні справи» [15, арк. 2]. Цими заходами було охоплено 50 % педагогічних працівників області.

Кращий досвід роботи вчителів широко популяризувався інститутом на обласних педагогічних читаннях. У педчитаннях 1952 року, які пройшли у Луцьку, «взяли участь 300 вчителів, директорів

і завідувачів шкіл, працівників відділів народної освіти, директорів та вихователів дитячих будинків і дитячих садків» [5]. На пленарному засіданні виступили з доповідями завідувач обласного відділу народної освіти Ярощук («Про підвищення ідейно-політичного рівня викладання основ наук»), заступник директора інституту Козацька («Про підсумки підготовки до педагогічних читань») та класний керівник із Затурцівської середньої школи Кадюк, яка розповіла про досвід своєї роботи. «Учасники педагогічних читань заслухали на секціях 38 доповідей, в обговоренні яких виступило понад 180 педагогів» [5].

Обласним педагогічним читанням передували читання у вчительських колективах, районах та містах області. На початку 1953/1954 навчального року вони пройшли у Хорохоринській середній, Шепельській та Одерадівській семирічних школах тоді Торчинського району. «Хорохоринські вчителі прослухали 6 доповідей з досвіду роботи. Чотири з них, кращі, як, наприклад, робота вчительки мови і літератури В. М. Іванової на тему: „Використання героїчних образів російської літератури для виховання молоді”, рекомендовано на районні педагогічні читання» [3]. Завідувач Торчинського педагогічного кабінету так оцінював проведення педагогічних читань: «Різноманітна тематика, з якою виступають на цих читаннях вчителі, вносить великий вклад у справу розповсюдження кращого педагогічного досвіду, підвищення ділової кваліфікації педагогів і одночасно стає засобом до поліпшення успішності учнів» [3].

IX обласні педагогічні читання (1960 р.) були присвячені питанням ідейно-політичного виховання та психологічної підготовки учнів до праці в процесі вивчення біології, хімії, трудового і виробничого навчання. Як вказується у звіті, «характерним є те, що в цьому навчальному році педагогічні читання з обласного центру були перенесені в райони. Це допомогло вивчити передовий досвід на місці, сприяло подальшому піднесенню роботи всіх шкіл району, а також дало можливість охопити педагогічними читаннями більшу частину вчителів» [15, арк. 3].

Суттєвим напрямом роботи інституту стала видавнича діяльність, яка базувалась на вивченні й узагальненні досвіду кращих освітян області. Видання друкували в основному на ротаторі інституту. Протягом 1960/1961 навчального року видано збірник «На допомогу вчителям фізичного виховання» та 16 методичних листів і розробок, як-от: «Тематика та методичні вказівки до проведення повторювально-узагальнюючих уроків з історії»,

І. Я. Хорунжий, М. Я. Лейкін на з'їзді вчителів Української РСР (м. Київ, 1959 р.)

«Про організацію літньої виробничої практики», «Організація і проведення дослідницької роботи в учнівських виробничих бригадах», «До 100-річчя від дня смерті Т. Г. Шевченка» тощо [16, арк. 29, 31]. Дещо виготовляли в обласній друкарні, як, наприклад, у 1961 р. плакат «Педагогічні маяки фізкультурної роботи» [8, арк. 30].

У цей період розпочала роботу рада Волинського обласного інституту удосконалення кваліфікації вчителів. На її засіданнях обговорювались нагальні питання розвитку методичної служби області та окреслювались перспективи поліпшення її діяльності. У 1960/1961 навчальному році обговорювались такі питання: «Про стан та заходи до покращення викладання біології в школах області; про хід перебудови викладання історії в світлі постанови ЦК КПРС та Ради Міністрів СРСР від 8 жовтня 1959 року; про самостійну роботу вчителів по покращенню ділової кваліфікації; вивчення і впровадження в практику роботи вчителів кращого педагогічного досвіду кабінетом трудового виховання і виробничого навчання; про досвід роботи Сенкевичівської школи-інтернату; про досвід роботи Луцької середньої школи робітничої молоді №1» [16, арк. 34–35]. У травні 1962 року рада схвалила досвід організації методичної роботи в Горохівській середній школі ім. І. Я. Франка; зобов'язала кабінет педагогіки узагальнити його у формі методичного листа і надіслати в усі райони області; запланувала проводити на базі Горохівської СШ районні та обласні семінари-практикуми працівників шкіл [17, арк. 2]. На засідання ради запрошувалися вчителі, директори та їх заступники. Рішення ради розсилались у районні відділи народної освіти та школи.

При кожному кабінеті інституту працювали методичні секції, засідання яких проводилися здебільшого один раз на квартал, а при потребі – частіше. До складу секцій входили кращі вчителі, працівники позашкільних установ, викладачі педагогічного інституту. «На засіданнях секцій обговорювались методичні листи, розробки, матеріали про стан викладання окремих предметів і заходи до піднесення рівня знань учнів, програми і підручники, апробовувались доповіді на педагогічні читання» тощо [16, арк. 35–36].

Кабінети інституту працювали у тісному контакті з Луцьким педагогічним інститутом ім. Лесі Українки, науково-дослідною сільськогосподарською станцією, обласною дитячою бібліотекою, палацом піонерів.

1961/1962 навчальний рік став останнім роком роботи Іллі Яковича Хорунжого на посаді директора інституту. За штатним розписом на 1962 р. у його структурі вже було 13 кабінетів: педагогіки, початкових класів, мови і літератури, історії та географії, фізвиховання, фізики і математики, хімії та біології, іноземних мов, дитячих будинків, позашкільної роботи, дошкільного виховання, політехнічного

навчання, навчального кіно; працювали 24 співробітники (без техперсоналу), 87,5 % яких мали вищу освіту [14, арк. 11–12]. В інституті було створено фільмотеку, у фондах якої в 1961 році налічувалось 1486 фільмів (234 назви) та 1008 копій діафільмів (200 назв) [16, арк. 39].

«Курсовими заходами в цьому навчальному році було охоплено 996 чоловік» [8, арк. 24]. У звіті Волинського обласного відділу народної освіти за 1961/1962 навчальний рік зазначалося: «Особливістю курсової перепідготовки в цьому навчальному році було те, що в лекторський склад було залучено значно більше кращих учителів, керівників шкіл, які ділилися досвідом своєї роботи, їх лекції відзначалися достатнім показом творчої праці», «багато уваги було приділено на курсах практичним роботам, на які відведено більшу половину навчального плану. Так, на курсах викладачів фізики слухачі самостійно виконали переважну більшість лабораторних робіт за програмою восьмирічної школи. Вчителі історії і географії виготовляли різноманітні наочні посібники. Вчителі фізичного виховання, крім практичних занять з легкої атлетики, волейболу, баскетболу і плавання, пройшли практику змагань з усіх видів спорту і одержали судейські категорії. Значна кількість курсантів виявили бажання оволодіти кіноапаратом. В післяурочний час 70 учителів-курсантів вивчили кіносправу і одержали права кінодемонстраторів вузькоплівкового кіно» [8, арк. 22–23], «на всіх курсах широко організовувались семінарські заняття по обміну досвідом роботи» [8, арк. 23].

Крім курсового підвищення кваліфікації, в інституті широко застосовували інші форми роботи з педагогами, зокрема, семінари та консультації різних типів. «Семінари організовувались з урахуванням конкретних умов і вимог вчителів, переважно на базі шкіл передового педагогічного досвіду» [8, арк. 24] та вищих навчальних закладів, зокрема, на базі Львівського університету [8, арк. 29]. При інституті також постійно проводилися семінари, зокрема, для завучів і старших вихователів інтернатних установ [8, арк. 241]. Працівники інституту систематично проводили семінари, найчастіше районні та міжрайонні, для особливої категорії молодих учителів – тих, хто не мав педагогічної освіти, а таких у школах області працювало на 21 травня 1961 р. 557 чоловік із загальною середньою освітою та 147 – з неповною середньою [9, арк. 66]. Постійно організовували різні заходи з підвищення кваліфікації завідувачів районних педагогічних кабінетів, які на той час працювали на громадських засадах. Наприклад, семінар на базі кращого педкабінету у Володимирі-Волинському, в ході якого його «учасники ознайомились з організацією, формами і змістом роботи кабінету по підвищенню ділової кваліфікації та поширенню кращого педагогічного досвіду в районі» [8, арк. 25]. Досвідом роботи поділилися завідувача районним відділом народної освіти М. С. Касьян, інспектор

М. І. Сенчишак, завідувач районного педагогічного кабінету заслужена вчителька школи УРСР А. В. Слободян. «Протягом навчального року інститут провів 124 семінари, з них 57 обласних, 6 міжрайонних, 52 районних, якими охоплено 4152 чоловік» [8, арк. 28].

Широко використовувалось індивідуальне консультування (проведено за 1961/1962 н. р. 2930 консультацій), тематика якого охоплювала різні напрями педагогічної діяльності: методику вивчення окремих тем програм; використання матеріалів ХХІІ з'їзду КПРС; шляхи піднесення ефективності уроків; упровадження досвіду липецьких учителів; використання роздаткового матеріалу на уроках; проведення виховної роботи з учнями в світлі вимог Морального кодексу будівника комунізму тощо [8, арк. 28].

Інститут практикував екскурсії для педагогів різних фахів на промислові підприємства та у кращі колгоспи області для ознайомлення вчителів з практикою виробництва, орієнтацією їх на зв'язок школи з життям. Екскурсії за межі області були спрямовані, як правило, на вивчення педагогічного досвіду. Зокрема, «директори шкіл-інтернатів побували у Вербській школі-інтернаті Ровенської області ... де запозичили чимало позитивного по зміцненню матеріальної бази школи та організації навчально-виховного процесу. Завідувачі дитячими садками побували у м. Бресті ... де ознайомились з роботою кращих дошкільних установ...» [8, арк. 29].

Постійно спрямовуючи свою діяльність на забезпечення розвитку педагогічної майстерності вчителів регіону, працівники інституту систематично

працювали над підвищенням свого фахового рівня. Окрім самоосвіти, цьому сприяло навчання на курсах у Центральному інституті підвищення кваліфікації керівних кадрів народної освіти у м. Києві, на науково-практичних семінарах, педагогічних читаннях, науково-практичних конференціях, які проходили в різних містах СРСР.

Висновки й перспективи досліджень. Аналіз архівних документів та періодичної преси дає змогу констатувати, що діяльність Волинського обласного інституту удосконалення кваліфікації вчителів у 1944 – на початку 60-х років забезпечила формування системи післядипломної педагогічної освіти у Волинській області. Щорічно зростала кількість педагогів, які проходили курсове підвищення кваліфікації, підвищували свій фаховий рівень на обласних, міжрайонних та районних семінарах, отримували як усні, так і письмові консультації у працівників інституту. Запроваджувалися різні форми методичної роботи з учителями, які постійно удосконалювались та наповнювалися новим змістом. Традиційними стали обласні педагогічні читання та проведення днів учителя у районних центрах області.

Своїх дослідників ще чекають такі напрями наукового пошуку як діяльність окремих структурних підрозділів інституту, особистий вплив на становлення системи методичної роботи в містах та районах області директорів, керівників та методистів кабінетів інституту. Значно збагатить історіографію введення в науковий обіг матеріалів Державного архіву Волинської області про діяльність інституту в 60–80-ті роки.

Література

1. Багрін П. Підвищення кваліфікації вчителів / П. Багрін // Радянська Волинь. – 1951. – 11 лип. – С. 3.
2. Вербич О. Нарада кушового методоб'єднання / О. Вербич // Радянська Волинь. – 1951. – 28 жовт. – С. 3.
3. Войтюк А. Районний педагогічний кабінет / А. Войтюк // Радянська Волинь. – 1953. – 15 листоп. – С. 3.
4. Гольцблят С. Викладання іноземних мов у школі / С. Гольцблят // Радянська Волинь. – 1952. – 16 квіт. – С. 3.
5. Гришай І. Обласні педагогічні читання / І. Гришай, П. Самохвал // Радянська Волинь. – 1952. – 26 бер. – С. 2.
6. Демченко В. Шляхи і долі, історичні і людські / В. Демченко // Нова пед. думка. Спецвипуск. – 2005. – Березень. – С. 5–15.
7. День учителя // Радянська Волинь. – 1952. – 26 груд. – С. 3.
8. Держархів Волинської обл., ф. Р-59, оп. 11, спр. 506.
9. Держархів Волинської обл., ф. Р-59, оп. 11, спр. 456.
10. Держархів Волинської обл., ф. Р-402, оп. 1, спр. 1.
11. Держархів Волинської обл., ф. Р-402, оп. 1, спр. 2.
12. Держархів Волинської обл., ф. Р-402, оп. 1, спр. 9.
13. Держархів Волинської обл., ф. Р-402, оп. 1, спр. 14.
14. Держархів Волинської обл., ф. Р-402, оп. 1, спр. 249.
15. Держархів Волинської обл., ф. Р-402, оп. 2, спр. 214.
16. Держархів Волинської обл., ф. Р-402, оп. 2, спр. 215.
17. Держархів Волинської обл., ф. Р-402, оп. 2, спр. 246.
18. Дводенний семінар завідувачів навчальною частиною середніх шкіл області // Радянська Волинь. – 1951. – 14 бер. – С. 3.
19. Дубовик В. Фізичне виховання учнів – важлива державна справа / В. Дубовик // Радянська Волинь. – 1951. – 23 бер. – С. 3.
20. Історія Полтавського обласного інституту післядипломної педагогічної освіти імені М. В. Остроградського. 1940–2010 / В. В. Зелюк (голова ред. кол.). – Полтава : ПОІППО, 2010. – 576 с.
21. Київський обласний інститут післядипломної освіти педагогічних кадрів: 1939, 1999, 2009 : інформ. вид. / за заг. ред. Н. І. Клокар. – Біла Церква : КОІПОПК, 2009. – 336 с.
22. Кифоренко В. Там, де був графський палац / В. Кифоренко // Радянська Волинь. – 1950. – 12 лип. – С. 2.
23. Коваль М. День учителя / М. Коваль // Радянська Волинь. – 1952. – 17 груд. – С. 3.
24. Козацька Н. Конференція батьків дошкільників / Н. Козацька // Радянська Волинь. – 1952. – 18 трав. – С. 2.
25. Кот Н. Ілля Якович Хорунжий – перший повоєний директор Волинського обласного інституту удосконалення кваліфікації вчителів / Н. Кот // Літопис Волині. – Ч. 10. – 2011. – С. 66–70.
26. Левчук І. День учителя / І. Левчук // Радянська Волинь. – 1952. – 17 груд. – С. 3.
27. Лук'янчук В. А. Волинському обласному навчально-методичному інституту післядипломної освіти педагогічних кадрів – 60 років! : історична довідка / В. А. Лук'янчук // Волинський обласний навчально-методичний інститут післядипломної освіти педагогічних кадрів / уклад. В. М. Дмитрук. – Луцьк : ВОНМІПОПК, 1999. – 44 с.
28. Наказ № 122 по Волинському обласному відділу народної освіти від 15 липня 1944 року // Фонди музею «Історія освіти Волині» ВІППО. Папка «Хорунжий Ілля Якович». – С. 3.
29. Обласна нарада з питань народної освіти // Радянська Волинь. – 1951. – 6 листоп. – С. 3.

30. Обласна нарада активу працівників народної освіти // Радянська Волинь. – 1949. – 23 серп. – С. 2.
31. Олійник М. Чи так потрібно керувати школами? / М. Олійник // Радянська Волинь. – 1951. – 25 квіт. – С. 3.
32. Осолов П. В. Короткий нарис історії Чернівецького обласного інституту післядипломної педагогічної освіти / П. В. Осолов, В. Ф. Федорак, Н. І. Черкач. – Чернівці : Технодрук, 2005. – 62 с.
33. Падалко М. А. Погляд в історію / М. А. Падалко // Пед. пошук. – 1999. – № 4. – С. 7.
34. Полятевич Ф. День вчителя / Ф. Полятевич // Радянська Волинь. – 1950. – 5 лют. – С. 3.
35. Романенко В. Курси підвищення кваліфікації вчителів / В. Романенко // Радянська Волинь. – 1953. – 11 серп. – С. 2.
36. Сахно Р. Луцьк будеться / Р. Сахно // Радянська Волинь. – 1951. – 25 серп. – С. 2.
37. Семінар інспекторів районних відділів народної освіти // Радянська Волинь. – 1951. – 9 лют. – С. 2.
38. Серпневі наради вчителів // Радянська Волинь. – 1953. – 25 серп. – С. 1.
39. Сташенко М. О. Лідери змін післядипломної педагогічної освіти / М. О. Сташенко, В. В. Вітюк. – Луцьк : [б. в.], 2010. – 67 с.
40. Сташенко М. О. Система підготовки вчителя на Волині (Волинський інститут післядипломної педагогічної освіти) / М. О. Сташенко, В. В. Вітюк // Вища педагогічна освіта і наука України: історія сьогодення та перспективи розвитку. Волинська область / ред. рада вид. : В. Г. Кремень (голова) [та ін.] ; редкол. тому : І. Я. Коцан (голова) [та ін.]. – К. : Знання України, 2009. – С. 299–326.
41. Танюк С. Напередодні іспитів / С. Танюк // Радянська Волинь. – 1949. – 10 трав. – С. 3.
42. Тимошкова В. Конференція працівників дитсадків / В. Тимошкова // Радянська Волинь. – 1953. – 17 жовт. – С. 3.
43. Хорунжий І. Піднести ідейний рівень викладання Конституції / І. Хорунжий // Радянська Волинь. – 1953. – 18 квіт. – С. 2.
44. Хорунжий І. Заочне навчання педагогів / І. Хорунжий // Радянська Волинь. – 1953. – 4 січ. – С. 3.
45. Хорунжий І. Про викладання суспільних дисциплін у школі / І. Хорунжий // Радянська Волинь. – 1951. – 7 груд. – С. 3.
46. Хорунжий І. Добре підготуватись до екзаменів / І. Хорунжий // Радянська Волинь. – 1951. – 8 трав. – С. 2.
47. Центральний державний архів вищих органів влади та управління України, ф. 166, оп. 15, спр. 584.
48. Центральний інститут післядипломної педагогічної освіти АПН України: історія та розвиток / ред. кол. : В. В. Олійник, Л. І. Даниленко та ін. – К. : Логос, 2003. – 144 с.
49. Цифри і факти // Радянська Волинь. – 1950. – 13 вер. – С. 3.
50. Якухно І. І. Післядипломна педагогічна освіта Житомирщини: історія становлення та розвитку / І. І. Якухно, В. Ф. Денисенко ; за заг. ред. І. І. Якухно. – Житомир : Полісся, 2011. – 376 с.
51. Ярошук Ю. Успішно завершити друге півріччя навчального року / Ю. Ярошук // Радянська Волинь. – 1953. – 22 бер. – С. 3.